

ANDRZEJ LOREK*

**HISTORYCZNE CENTRUM TALLINA –
„SERCE” HANZEATYCKIEGO MIASTA****HISTORIC CENTRE OF TALLIN –
"A HEART" OF A HANSEATIC CITY****Streszczenie**

Historyczne centrum Tallina reprezentuje wszystkie cechy miasta otwartego, którego wartość kulturowa idzie w parze z jakością przestrzeni publicznych i ich unikalnym klimatem. „Serce” stolicy Estonii składa się z dwóch struktur urbanistycznych, współzależnych funkcjonalnie i przestrzennie. Ich wartość kulturowa skutecznie konkuruje z każdym średniowiecznym miastem europejskim, mającym rodowód hanzeatycki. To Hanza dała Tallinowi siłę przebicia w konkurencji z innymi miastami portowymi nad Bałtykiem. To szlaki handlowe łączące Wschód z Zachodem Europy stymulowały jego rozwój. To współczesna niepodległa, dynamicznie się rozwijająca Estonia stanowi gwarancję dalszego rozwoju tego wspaniałego miasta, które pełni stołeczną rolę.

Słowa kluczowe: Hanza, miasto otwarte, urbanizacja, tożsamość kulturowa

Abstract

Historic centre Tallinn represents all the features of open city, which cultural value is accompanied by the quality of public spaces and their unique climate. Centre of Estonia's capital is composed of two urban structures, mutually depending on themselves in a functional and spatial aspect. Their cultural value successfully competes with any other medieval European town of hanseatic origin. That was Hansa that gave Tallinn power to compete with other Baltic sea ports. Its development was stimulated by Hanseatic trade routes. Modern independent Estonia constitutes guarantee for proper future development of its capital.

Keywords: Hansa, open city, urbanisation, culture identity

* Dr inż. arch. Andrzej Lorek, Instytut Projektowania Urbanistycznego, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska.

1. Wstęp

W 2007 r. autor miał okazję zobaczyć historyczne obszary kulturowe: Żmudź, Kurlandię i Inflanty, które odgrywały na przestrzeni wieków znaczącą rolę, obecnie kontynuowaną przez zajmujące je niepodległe państwa nadbałtyckie Litwę, Łotwę i Estonię.

Dolna część Litwy to dawna **Żmudź**, od 1422 r. włączona do Wielkiego Księstwa Litewskiego. Obecnie jej stolicą jest miasto Szawle. W jej granicach znajdują się słynne miasta, znane z Sienkiewiczowskiej Trylogii: Kiejdany i Taurogi. **Kurlandia**, obecnie zachodnia część Łotwy, to region z dwoma portowymi miastami o nazwach Lipawa i Windawa. Przez kilkaset lat tworzyła z sąsiednią Semigalią osobne księstwo, które w XVII w. założyło kolonie na wyspie Tobago w Ameryce Środkowej i nad rzeką Gambia w Afryce. Na terytorium współczesnej Łotwy znajduje się miejscowość Salaspils, znana w historii Polski jako Kircholm, gdzie polska husaria pokonała Szwedów w 1605 r. **Inflanty** to historyczna kraina obejmująca obszar stanowiący dziś fragment współczesnej Łotwy i południowej części Estonii. Na tym terenie powstał niemiecki zakon Kawalerów Mieczowych w 1202 r., który w 1237 r. połączył się z Krzyżakami. W 1561 r. ostatni wielki mistrz zakonu, Gotthard Kettler, oddał Rzeczypospolitej większą część Inflant. Ostateczną dominację Polski w tym regionie przypieczętował Stefan Batory w wygranej wojnie z carem Rosji Iwanem Groźnym i podpisanym pokojem w Jamie Zapolskiej w 1582 r.

2. Historia Tallina – miasta hanzeatyckiego

Stolicą współczesnej, niepodległej Estonii jest Tallin, jedno z najpiękniejszych miast Europy, którego historia wyrasta z grodu Estów – Kalevanlinnn, usytuowanego na wapiennym wzgórzu Toompea. W 1154 r. arabski podróżnik Abu Abdullach Mohamed al. Idrisi pisał w atlasie świata¹ „Koływań jest miastem Astlandy. Miasto małe, podobne do wielkiej twierdzy, jego mieszkańcy zajmują się rolnictwem, a bydła u nich dużo”. W 1219 r. gród Estów zdobyli Duńczycy i na okres stulecia zawładnęli miastem, chociaż na lata 1227–1238 musieli oddać władzę w ręce Kawalerów Mieczowych. Ich zakon przeprowadził lokację miasta na prawie niemieckim, potwierdzoną w 1248 r. prawem lubeckim. W ten sposób Tallin znalazł się w orbicie miast hanzeatyckich.

Złoty wiek Tallina związany był z przystąpieniem w 1280 r. do Hanzy². Przez to miasto biegł szlak handlowy pomiędzy republikami kupieckimi – Nowogrodem Wielkim i Pskowem – a Europą. Wschód oferował futra, miód, wyroby zwierzęce, a w zamian z Zachodu sprowadzano sól, ubrania, wina i wędzone śledzie. To wówczas Tallin stał się jednym z większych miast północnej Europy. Istotnym aspektem tradycji hanzeatyckiej jest świadomość, jakim celem służyła. Jej zadaniem był rozwój miast w duchu konkurencji i rywalizacji handlowej.

Warto przypomnieć, że w okresie rozkwitu Ligi Hanzeatyckiej należało do niej ok. 200 miast, nie tylko położonych nad morzem, lecz również śródlądowych, jak np. Brunszwik, Magdeburg, Wrocław i Kraków. Norman Davies, przedstawiając historyczną rolę Hanzy jako organizacji stymulującej proces urbanizacji wybrzeży Bałtyku i Morza Północnego, stwierdza, że: „na przestrzeni wieków Liga wypracowała pewien styl życia, którego solidne wartości wbudowano w kamienne ściany każdego domu jej tętniących życiem i pełnych elegancji miast. Należać do Hanzy znaczyło tyle, co być członkiem tej jedynej w swoim rodzaju międzynarodowej cywilizacji opartej na wspólnym systemie wartości i priorytetów”³. Nie sposób nie zgodzić się z tą opinią, mając świadomość, jak wyglądają współcześnie: Hamburg i Lubeka, Kraków i Gdańsk, Ryga i Tallin – miasta bogate swoją tradycją i tożsamością kulturową. Miasta przyciągające miliony turystów szukających w nich wspaniałych przestrzeni kulturowych⁴, pamięci i tożsamości⁵ poszczególnych zabytków i założeń urbanistycznych.

Przez stulecia Tallin zamieszkiwali Niemcy, Duńczycy, a potem Szwedzi. W XX w. po okresie krótkotrwałej niepodległości (2.02.1920–3.08.1940), gwarantowanej przez Rosję i ZSRR, Estonia znalazła się pod okupacją niemiecką, a 9 marca 1944 r. lotnictwo ZSRR zbombardowało Tallin, w wyniku czego ponad połowa zabudowy miasta uległa zniszczeniu. Współczesny Tallin (dawniej Rewel) prezentuje wszystkie walory miasta stołecznego, świadomego swojej historycznej wartości, miasta, którego „sercem” jest przepiękna starówka (*Vanalinn*) otoczona murami obronnymi, liczącymi 1850 m długości, 26 baszt z najbardziej znaną Kiek in de Kõk⁶. Tallin odpowiada pozytywnie, podobnie jak Gdańsk, Kraków i inne historyczne miasta hanzeatyckie na pytanie postawione przez Andrzeja Baranowskiego⁷: „czy zyskanie europejskości jest postrzegane jako konieczność rezygnacji z tożsamości (lokalnej, regionalnej), czy może pojmowane jako pożądana możliwość wniesienia do Europy własnej tożsamości?”

Estończycy walczący z godną podziwu determinacją o prawo do niepodległości i samostanowienia w nowej Europie uczynili z Tallina swoją wizytówkę. Stolica rywalizuje pięknem kompozycji urbanistycznej, pełni ładu przestrzennego i jedyne w swoim rodzaju *genius loci* – z większością europejskich stolic.

3. Toompea – Górne Miasto – „serce” niepodległej Estonii

W eposie *Kalevipoeg*, autorstwa Friedricha R. Kreutzwalda, istnieje przekaz legendy, wg której to wapienne wzgórze (Toompea) usypała wdowa Linda⁸ po śmierci Kaleva poległego w obronie ojczyzny. Toompea, zwana też Wzgórzem Katedralnym lub Górnym Miastem stanowi w Tallinie miejsce szczególne. Powyżej Starego Miasta wznosi się na tym wzgórzu zamek Toompea, zbudowany przez zakon Kawalerów Mieczowych w 1227 r. Z jego struktury pozostały potężne mury obronne od strony zachodniej oraz wieża **Pikk Hermann** z ok. 1371 r. Na miejscu dawnej warowni na polecenie carycy Katarzyny II architekt z Jenu w latach 1767–1773 realizuje pałac w stylu barkowo-klasycystycznym. Stanowi on obecnie siedzibę parlamentu (*Riigikogu*) i rządu niepodległej Estonii. Jego usytuowanie w strukturze urbanistycznej Tallina wyznacza trójkolorowa flaga Estonii.

Gmach parlamentu znajduje się przy **Lossi plats**, przy którym również wznosi się drugi, równie znaczący obiekt – sobór Aleksandra Newskiego. Rangę tego zabytku wyznacza data powstania – lata 1894–1900. Z nadania cara Aleksandra III wzniesiono prawosławną świątynię na grobie legendarnego Kaleva. Był to akt wrogi wobec Estonii, miał symbolizować potęgę cara i ostateczny podbój Estonii. Wyrastał z ducha polityki imperialnej, prowadzonej poprzez rusyfikację obszarów kulturowo i etnicznie odległych od tradycji prawosławnej. Z kolejnego placu katedralnego **Kiriku plats** dochodzi się do platform widokowych, skąd rozpościerają się wspaniałe panoramy widokowe Dolnego Miasta (All-linn). Historyczna panorama „serca” Tallina jest jedną z najwspanialszych w Europie. Dla Estończyków Toompea stanowi „serce” państwa, jest *toutes proportions gardées* – tym samym, co Wawel dla Polaków, Hradczany dla Czechów i Buda dla Węgrów.

Norman Davies⁹ przypomina fakt z historii Estonii, kiedy to w 1923 r. w Tallinie otwarto jedno z pierwszych biur Ligii Paneuropejskiej hrabiego Richarda Coudenhove-Kalergiego (1894–1972). W 1993 r. dr Otto von Habsburg, senior Parlamentu Europejskiego, otrzymał plaketkę z napisem "*PANEUROPA UNION ESTONIA*", po pięćdziesięciu latach jej ukrywania przed sowieckim aparatem przemocy – jako wyraz ducha narodu estońskiego i jego prawa do samostanowienia. Rok później Otto von Habsburg skierował do całej Europy apel: „nie zapominajcie o Estończykach – to najlepsi z Europejczyków”.

4. Dolne Miasto – „serce” Tallina

Dolne Miasto, otoczone pierścieniem zieleni i ciągiem ulic, tworzących pierwszą obwodnicę, przypomina częściowo Stare Miasto w Krakowie. Istotna różnica polega na braku w Dolnym Mieście regularnej tkanki urbanistycznej, wręcz przeciwnie – struktura zabudowy przebiega wzdłuż miękko prowadzonych ulic, z których część wytwarza nieregularne kwartały zabudowy. Centralną pozycję w strukturze Dolnego Miasta zajmuje **Raekoja plats** – plac Ratuszowy, do którego wpadają liczne ulice, tworzące wokół wiele wspaniałych zaułków i mniejszych placów. Główną ulicą Dolnego Miasta jest **Pikk**, przy której znajduje się kompleks trzech kamienic – Trzy siostry (**Kolm öde**) oraz słynna baszta Gruba Małgorzata. W panoramie „serca” Tallina wyraźnie wyodrębniają się dominanty urbanistyczne, z których najważniejszymi są: kościół św. Olafa¹⁰ z 30-metrową nawą główną i wieżą o wysokości 123,7 m; gotycki ratusz z nieco orientalną wieżą; kościoły: św. Mikołaja¹¹ (**Niguliste kirik**), św. Michała (**Rootsi – Mihkli kirik**) i pw. Ducha Świętego (**Pühavaimu kirik**) z piękną barokową wieżą. Oprócz świątyn w obrębie Dolnego Miasta znajduje się wiele unikatowych obiektów i lokali usługowych. Wśród obiektów należy wymienić Muzeum Miejskie – **Linnamuuseum** i Muzeum Przyrodnicze – **Loodusmuuseum** oraz Muzeum Sztuk Stosowanych – **Tarbekunstimuseum**. Wśród lokali użytkowych palmę pierwszeństwa dzierży słynna w skali europejskiej Apteka Magistracka – **Raeapteek**, która funkcjonuje od 1422 r.

Najcenniejszą jednak wartością „serca” Tallina jest jakość przestrzeni publicznej, ulic i wspaniałego Raekoja plats, uzupełniana kolorytem zadbanych kamienic, pięknie urządzonej parterami z usługami i ich ofertą. Estończycy uczynili z Tallina prawdziwy salon ich dziedzictwa i tradycji kulturowej, a także wizytówkę państwa należącego do Unii Europejskiej i będącego jej najbardziej na północny wschód wysuniętym przyczółkiem. Tallin jest też dla Polaków miejscem szczególnym, gdyż stąd internowany w 1939 r. okręt podwodny ORP „Orzeł” uciekł po pełnym napięciu i niebezpieczeństwie rejsie do portu Rosyth w Szkocji.

5. Podsumowanie

Tallin, to miasto szczególne. Jego kompozycja urbanistyczna rozciągnięta wzdłuż zatoki Tallińskiej reprezentuje typ miasta portowego. Miasta otwartego na świat, w którym znajduje się wiele oryginalnych elementów, świadczących o historii i kulturze Estonii oraz jej stosunku do świata przyrody. Pierwszym z nich jest **Kadrioru park** skomponowany w stylu francuskim, w obrębie którego wznosi się barokowy pałac z 1725 r., zaprojektowany przez Nicolo Michettiego. Pałac był miejscem wielu wydarzeń politycznych oraz służył jako letnia rezydencja dla carów, w tym szczególnie często dla Katarzyny II. W pobliżu Kadrioru Park znajduje się miejsce, gdzie Estończycy od 1960 r. spotykają się w dniu Święta Pieśni, aby w języku ojczystym wyśpiewać swoją wolność i świadomości narodowej. Wielki amfiteatr – **Lauluväljak**, który może pomieścić do 150 000 osób, jest swoistym narodowym sanktuarium kultury, gdzie Estończycy gromadzą się, aby poczuć siłę wspólnoty małego narodu, wielkiego duchem. W dużym kompleksie leśnym po stronie wschodniej znajduje się słynny cmentarz leśny **Metsakalmistu** gdzie spoczywają wybitni i zasłużeni dla historii i kultury Estonii pisarze i politycy, poeci i profesorowie. Cmentarz, założony w 1933 r. reprezentuje szczególną nekropolię. Groby, niezwykle skromne, najczęściej w postaci krzyża z wykutym imieniem i nazwiskiem, umieszczane są bezpośrednio pod drzewami, bez żadnych opraw architektonicznych i jakiegokolwiek infrastruktury cmentarnej. Zawarta w nim jest filozofia Estończyków, którzy wraz z całą Skandynawią mają wielki szacunek dla natury – co stanowi dla reszty Europy swoiste wyzwanie. Świadectwem Letniej Olimpiady z 1980 r. jest zlokalizowany w dzielnicy **Pirata** kompleks zabudowy **Olympiakeskus**, w skład którego wchodzi port jachtowy i rozmaite obiekty olimpijskie.

Przypisy

- ¹A. Dylewski, M. Masłowski, B. Piotrowski, J. Swajdo, P. Wójcik, *Litwa, Łotwa, Estonia i obwód kaliningradzki*, Przewodnik Pascala, Bielsko-Biała 2006, s. 441; Koływań to rosyjska nazwa Tallina.
- ²N. Davies, *Europa – rozprawa historyka z historią*, Znak, Kraków 1998, s. 373-374; autor, wybitny brytyjski historyk, szczegółowo przedstawia historię powstania *Bund van der dudeschen hanse* – czyli Ligi Hanzeatyckiej, w skrócie zwanej Hanżą.
- ³*Ibidem*, s. 374
- ⁴E. Rewers, *Miasto jako przestrzeń kulturowa*, [w:] B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *Przemiany miasta – wokół socjologii Aleksandra Wallisa*, WN SCHOLAR, Warszawa 2005; autorka, wybitna znawczyni problematyki kulturotwórczej miast, stawia tezę, że: „formy zagospodarowania przestrzeni miejskiej wiążą się coraz ściślej z nowymi treściami kulturowymi, takimi np. jak świadomość ekologiczna, stanowiąca jedną z filozoficznych i praktycznych odpowiedzi na praktyki społeczeństwa ryzyka”, s. 84.
- ⁵A. Baranowski, M. Dymnicka, *Společna pamieć i tożsamość na przykładzie Gdańska*, [w:] B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *op. cit.*, 4, poz. 2, s. 125-133.
- ⁶B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *op. cit.*, poz. 1, s. 444; autorzy wyjaśniają pochodzenie tej nazwy od dialektu dolnoniemieckiego, co oznacza: „zajrzyj do kuchni”. Tę nazwę baszta zawdzięcza swojej wysokości (44,5 m), gdyż strzegący jej wartownik mógł bez trudu zajrzeć do kuchni na Dolnym Mieście.
- ⁷B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *op. cit.*, poz. 5, s. 125; autorzy piszą dalej, że: „w pierwszym przypadku tożsamość wydaje się świadectwem zaściankowości i prowincjonalizmu o pejoratywnej konotacji, w drugim – pożądanym wianem, wartością, którą można się chlubić”.
- ⁸B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *op. cit.*, p. 1, s. 450; autorzy wyjaśniają dalszy ciąg tej legendy: „Linda, dźwigając kamienne głązy w fartuchu i oplakując zmarłego, usypała kurhan. (...) Z jej łez powstało jezioro Iesiste, a kamień Lindy leży u jego brzegu”.
- ⁹B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *op. cit.*, p. 2, s. 1001-1002, [za:] R. Taagepera, *Return to Independence*, Oxford 1993.
- ¹⁰B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *op. cit.*, p. 1, s. 446; tę wieżę do 1991 r. Rosjanie wykorzystywali dla prowadzenia podsłuchu radiowego.
- ¹¹B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *op. cit.*, s. 450; kościół św. Mikołaja został ufundowany przez kupców z Gotlandii w 1230 r. W jego wnętrzach znajduje się wiele wybitnych dzieł sztuki europejskiej, m.in. poliptyk autorstwa Hermana Rodego z Lubeki, ołtarz Antoniusa von den Buscha. W tej świątyni znajdują się kaplice nagrobne wybitnych obywateli miasta.

1. Introduction

In 2007 author had an opportunity to visit historic cultural areas: Samogitia, Courland and Livonia that used to play a significant role in history, now continued by being on their territories independent Baltic republics: Lithuania, Latvia and Estonia. Lower part of Lithuania is former Samogitia, since 1422 incorporated into the Grand Duchy of Lithuania. Today's capital city of Samogitia is Šiauliai. Within its borders are famous for Sienkiewicz trilogy towns: Kėdainiai and Tauragė, Courland, nowadays being a western part of Latvia is a region with two port towns: Liepāja and Ventspils. For couple of centuries, together with neighbour Zengale has constituted a separate duchy, which even managed to settle colonies in 18th century on Tobago island and along Gambia river in Africa. On territory of modern Latvia town Salaspils is situated, known in Polish history under the name of Kircholm, where Polish hussars defeated Swedes in 1605. Livonia in history covered area of modern Latvia and parts of southern Estonia. On this area Livonian Brothers of the Sword military order was created in 1202, later joined Teutonic Knights

in 1237. In 1561 the last Grand Master, Gotthard Kettler gave greater part of Livonia to the Polish-Lithuanian Commonwealth and in 1582 ultimate dominancy of Poland in this part was confirmed at The Treaty of Jama Zapolska, by king of Poland Stefan Batory and Russian Tsar Ivan IV.

2. History of Tallinn – a hanseatic city

Capital city of modern independent Estonia is Tallinn – one of the most beautiful cities in Europe, with history based on Kalevanlinn – a fortified town of Estonians, located on the limestone hill of Toompea. In 1154 city was marked by an Arab geographer al-Idrisi in his atlas¹. In 1219 town of Estonians was taken over by Danish army which caused 100 years of their reign in Tallinn, with short break of 1227–1238 when Livonian Brothers of the Sword ruled in the city. Their order conducted the location of the city, confirmed in 1248 by the Lübeck law. Thus Tallinn got into the orbit of hanseatic towns.

The golden age of Tallinn was connected with joining The Hansa in 1280². City was on the crossing of trading routes between Russian trading republics of Pskov and Veliky Novgorod and the rest of Europe. The East offered furs, honey and animal products, while from West salt, clothes, wine and fish were imported. At that time Tallinn became one of the biggest cities of northern Europe. A significant aspect of hanseatic tradition is awareness of aims it served: town development oriented on mutual competition and commercial rivalry.

It is worth to notice in time of full bloom of Hanseatic League, it consisted of more than 200 towns, not only seaports, e.g: Braunschweig, Magdeburg, Wrocław and Cracow. Norman Davies referring to the historic role of Hansa as an organization stimulating urbanization process of Baltic Sea and North Sea coasts, states³: "throughout centuries, League worked out a certain way of life, which solid principles were built in stone walls of its each vibrant with life and full of elegance towns. Being a part of Hansa meant being a member of this unique international civilisation based on a common system of values and principles". It is hard to argue with this opinion, regarding modern look of Hamburg, Lubeck, Cracow, Gdańsk, Riga and Tallinn – cities rich with their tradition and cultural identity. Cities attracting millions of tourists, those who are looking for brilliant cultural spaces⁴ memory and identity⁵ of particular monuments and urban planning layouts.

Tallinn had been inhabited for centuries by Germans, Danish and eventually by Swedes. In 20th century, after a short period of independence (between February 2nd, 1920 and August 3rd, 1940), guaranteed by Russia and USSR, Estonia got under Nazi occupation, and on March 9th, 1944 Soviet air force bombed Tallinn, causing over a half of the area of the city being damaged. Modern Tallinn presents all the values of capital city, city aware of its historic value, city which "heart" is a beautiful Old Town (Vanalinn), surrounded by defensive walls, 1850 metres long, with 26 towers (Kiek in de Kōk⁶ being the most famous one). Tallinn, like other hanseatic cities, responds affirmatively to Andrzej Baranowski⁷ question: "Is gaining Europeanism regarded as necessity to renounce identity (local or regional), or is it rather considered as a desired opportunity to contribute own identity to Europe?"

Estonians, fighting with admirable determination to obtain rights for independence and sovereignty in new Europe made Tallinn their flagship. Capital city that competes with other European capitals with beauty of urban layout, complexity of spatial harmony and unique *genius loci*.

3. Toompea – Upper Town – "A Heart" of Independent Estonia

According to Kalevipoeg epic, by Friedrich R. Kreutzwald, there is a legend explaining origin of limestone hill of Toompea as being built by widow Linda⁸ after heroic death of Kalev, defending his homeland. Toompea, called also a Cathedral Hill or Upper Town is a special place in Tallinn. Top of the

hill is dominated by Toompea castle, constructed by Livonian Brothers of Sword in 1227. Huge defensive walls from the western side and 1371 Pikk Hermann tower are left of castle's structures. On the place of former stronghold, due to order of Catherine II of Russia, architect from Jena designed whole new baroque palace (1776–1773), being now a seat of parliament (*Riigikogu*) and government of Estonia. Its location in the urban structure of Tallinn is outlined by tricoloured flag of Estonia.

House of parliament is situated along Lossi plats, neighbouring another significant building – orthodox cathedral of Alexander Nevsky. Significance of this monument is defined by its construction date (1894–1900). Ordered by tsar Alexander III, an orthodox temple was constructed on site of former tomb of legendary Kalev. That was a hostile act against Estonia, was meant to symbolize power and supremacy of Russia, and ultimate conquest of Estonia. It grew up on spirit of imperial politics, conducted by russification of areas that were far from orthodox tradition in cultural and ethnic aspects. Cathedral square Kiriku plats leads to viewing point, enabling to admire beautiful panoramic views of lower Town (All-linn). Historic view of Tallinn's "heart" belongs to one of the most wonderful in Europe. Toompea is for Estonians a heart of their country, might be compared to what Wawel is for Poles, Hradčany for Czechs or Buda for Hungarians.

Norman Davies recalls a fact of Estonian history⁹, when in 1923 one of first offices of Pan European League of Count Richard Nikolaus von Coudenhove-Kalergi (1894–1972) was opened in Tallinn. In 1993 doctor Otto von Habsburg, a senior of European Parliament received a badge with inscription: PANEUROPA UNION ESTONIA, after 50 years of hiding them from Soviet violent machinery of state as an expression of gratitude of nation of Estonia and his right to independence. One year later Otto von Habsburg issued an appeal: "Don't forget about Estonians – they are the best Europeans".

4. Lower Town – "a heart" of Tallinn

Lower part of town, surrounded by a ring of greenery and streets composing the first ring road reminds somehow Old Town of Kraków. Significant difference is a lack of regular urban tissue, structure of housing lays along loosely driven streets, with parts of them outlining irregular blocks. Central position in this structure is occupied by Raekoja plats – Town Hall square with lots of adjacent streets falling into it, creating plenty of backstreets. Main street of Lower Town is Pikk with famous complex of three tenement houses Kolm õde (Three sisters) and tower Fat Margaret. There are major dominants in urban structure of centre of Tallinn: St. Olaf¹⁰ church, gothic town hall; St. Nicholas church¹¹ (Niguliste kirik), St. Michael church (Rootsi – Mihkli kirik) and Holy Spirit church (Pühavaimu kirik) with a beautiful baroque tower. Apart from temples, in the area of Lower Town, there is plenty of unique buildings, those worth mentioning are: Municipal Museum (Linnamuuseum), Natural history museum (Loodusmuuseum) and Museum of applied arts (Tartekunstimuuseum). There is also a famous Municipal Pharmacy (Raeapteek), in use since 1422.

However, the most precious value of Tallinn's centre is quality of public space of streets, squares and Raekoja – plats, supplemented by colourful tenement houses with richness of offers that their ground floors provide. Estonians made Tallinn a real exhibition of their heritage and cultural tradition as well as a flagship of the most northeastward EU country. For Polish people, Tallinn is also famous for daring escape of Polish submarine *Eagle* in 1939 to Rosyth in Scotland.

5. Summary

According to author, Tallinn is a special city. Its urban planning layout, spread along Tallinn Bay represents a type of seaport town. City opened for world, with plenty of unique functions, proving

Estonian culture and history and its attitude to nature. Composed in French style Kadrioru park with baroque palace constructed in 1725 by Nicolo Michetti is one of them. Palace was place of numerous political events and served as a summer residence of tsars (for Catherine II specifically). Close to Kadrioru Park is located huge amphitheatre: Lauluväljak, with capacity of 150 thousands. Famous forest cemetery Metsakalmistu (established in 1933) is located on the eastern side, in great forest complex. It keeps tombs eminent and distinguished Estonians artists, scientists and professors. Very ascetic and simple gravestones are located directly under the trees with no other decorations nor any cemetery infrastructure. It may represent the philosophy of Estonians, having great respect for the nature, which may be somehow challenging the rest of Europe. Olümpiakeskus, a complex of housing is left after 1980 Olympic Games, it consists of yacht port and Olympic centers in Pirata district.

Endnotes

- ¹A. Dylewski, M. Masłowski, B. Piotrowski, J. Swajdo, P. Wójcik, *Litwa, Łotwa, Estonia i obwód kaliningradzki*, Przewodnik Pascala, Bielsko-Biała 2006, p. 441.
- ²N. Davies, *Europa – rozprawa historyka z historią*, Znak, Kraków 1998, s. 373-374; author presents precisely history of foundation of Hanseatic League.
- ³*Ibidem*, p. 374.
- ⁴E. Rewers, *Miasto jako przestrzeń kulturowa*, [w:] B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *Przemiany miasta – wokół socjologii Aleksandra Wallisa*, WN SCHOLAR, Warszawa 2005.
- ⁵A. Baranowski, M. Dymnicka, *Spoteczna pamięć i tożsamość na przykładzie Gdańska*, [in:] B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *op. cit.*, 4, position. 2, p. 125-133.
- ⁶B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *op. cit.*, p. 1, s. 444; authors explain the origin of the tower's name as "look into the kitchen", thanks to height of 44 metres guard could easily look into kitchen of the Lower Town.
- ⁷B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *op. cit.*, p. 5, p. 125.
- ⁸B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *op. cit.*, p. 1, p. 450; authors explain the further meaning of the legend.
- ⁹B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *op. cit.*, p. 2, p. 1001-1002; according to: R. Taagepera, *Return to Independence*, Oxford 1993.
- ¹⁰B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *op. cit.*, p. 1, p. 446; Tower had been used until 1991 by Russians for tapping purposes.
- ¹¹B. Jałowiecki, A. Majer, M.S. Szczepański, *op. cit.*, p. 450; church of St. Nicholas was funded by traders from Gottland In 1230. Apart for plenty of art masterpieces in the interiors, there are also numerous tombstones of eminent citizens of Tallinn.

Il. 1. Plan śródmieścia Tallina, 2. Katedra na wzgórzu Toompea, 3. Jedna z kamienic Dolnego Miasta, 4. Ratusz z charakterystyczną wieżą, 5. Panorama Dolnego Miasta, 6-7. Plac Raekoja, 8. Fragment panoramy Dolnego Miasta, 9. Detal architektoniczny ulicy, 10. Gmach parlamentu Estonii z basztą (fot. aut.)